

тив чинність).

18. Дисциплінарний устав для армії. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.bergenschild.narod.ru/Reconstruction/archive/index.htm>

19. Дрига М.Д. Військове правосуддя в Україні від сивої давнини до сьогодення. У кн.: Військові суди - органи правосуддя у Збройних Силах України / М.Д. Дрига, М.І. Хавронюк / за заг. ред. Денисенка В.В.. - К.: Реферат, 2002. - С. 7-8.

20. Кодекс Законів о труде УССР // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. - 1922. - № 52.

21. Нюрнберг А.М. Законы о состояниях. (Св. зак., т. 9): Офиц. текст по изд. 1876 г., испр. по прод. 1890, 1891 и 1893 гг., с разъясн. по решениям Кассац. деп. и Общ. собр. Правительствующего сената и прил. ст. законов, на которые в своде сделаны ссылки - М.: Товарищество "Скоропечатни А.А. Левинсон", 1894 г. - 476 с.

22. О порядке найма и увольнения рабочих и служащих: Постановление СНК УССР от 19.04.1921 г. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. - 1922. - № 19. - Ст. 294.

23. Об основах дисциплинарного законодательства Союза ССР и союзных республик 1929 г. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16620.htm>

24. Об отпусках рабочих и служащих: Постановление СНК УССР от 19.04.1921 г. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. - 1921. - № 7. - Ст. 194.

25. О социальном обеспечении рабочих и служащих на случай временной и постоянной утраты трудоспособности и членов их семей на случай смерти кормильца: Положение СНУ УССР от 10.12.1921 г. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. - 1922. - № 4. - Ст. 59.

26. Полянский А. Свод уставов о службе гражданской // Изд. 3. - М., 1900. - 222 с.

27. Табель о рангах 1722 г. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/tabel.htm>

28. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Т. 1. - Тула: Автограф, 2001. - С. 61-62.

29. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1845 г. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://history.ru/referat/6279/1.php>

30. Устава духовных консисторий. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://books.google.com/books/about/>

31. Устав о служебных провинностях. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.knigafund.ru/books/18894>

32. Учреждение судебных установлений. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.hrono.ru/dokum/1800dok/1864sud.php>

33. Фаянс Н.И. Советская государственная служба: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 "конституционное право, муниципальное право" - М., 1955. - 16 с.

34. Хавронюк М.І. Дисциплінарні правопорушення і дисциплінарна відповідальність: навч. посіб. / К.: Атіка, 2003. - 240 с.

*Корнута Л.М.
аспірантка кафедри
адміністративного і фінансового права
Національний університет
"Одеська юридична академія"
Надійшла до редакції: 03.12.2012*

УДК 343. 85

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Лисенко В. О.

Соціальна значущість профілактики злочинів визначається низкою обставин. Вона являє собою найбільш дієвий шлях боротьби зі злочинністю, насамперед через те, що забезпечує виявлення й нейтралізацію її причин. Значною мірою це запобігання самої можливості вчинення злочинів. У процесі профілактики криміногенні чинники можуть піддаватися впливу тоді, коли вони ще не набрали впливу, і через це їх легше можна усунути. Водночас, арсенал засобів запобігання злочинам дозволяє переривати почату злочинну діяльність, не допускати настання шкідливих наслідків. Профілактика злочинності дає можливість вирішувати питання боротьби з нею найбільш гуманними способами та з найменшими втратами для суспільства. Саме тому одним з головних завдань пенітенціарної кримінології є розробка системи заходів, спрямованих на запобігання злочинам [1, 52-53]. Запобігання правопорушенням і зміцнення дисципліни серед персоналу органів, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів є пріоритетною в діяльності Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України.

У юридичній літературі різним аспектам, що стосуються запобігання злочинам, також в умовах установ виконання покарань, присвячені праці І.Г. Богатирьова,

В.В. Голіни, І.М. Даньшина, О.М. Джужі, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінського, О.Г. Колба, С.Ю. Лукашевича, А.Х. Степанюка та ін. Серед зарубіжних учених слід виділити Ю.М. Антоняна, М.П. Барабанова, М.Ф. Костюка, О.В. Старкова та ін. Разом з тим, слід зауважити, що спеціальні дослідження щодо протидії корупційним правопорушенням у пенітенціарній сфері в сучасній юридичній науці не дістали широкого розповсюдження. Певною мірою заповнити вказану прогалину й покликана ця наукова публікація.

Метою статті є визначення заходів запобігання корупційним правопорушенням у Державній кримінально-виконавчій службі України.

Запобіжна діяльність у широкому розумінні розглядається як один із засобів соціального регулювання суспільних відносин з метою ліквідації детермінант злочинності, як взаємодія заходів економіко-соціального, виховно-педагогічного, організаційного й правового характеру, як поєднання різних рівнів попередження злочинності. Загальним для кримінологів є виділення трьох основних складових системи запобігання злочинам: загальне запобігання (загальносоціальний рівень), спеціально-кримінологічне запобігання (спеціальний

рівень) та індивідуальне запобігання (індивідуальний рівень) [2, 159-160; 3, 343-344].

Слід погодитися з твердженнями В.В. Коваленка, що загальносоціальне запобігання (також щодо злочинів корупційної спрямованості у ДКВС України) не є предметом тільки кримінологічної науки, бо загальносоціальні заходи проводяться й поза рамками боротьби зі злочинністю та спрямовані на вирішення загальних завдань: стабілізації економіки, розвитку соціальної сфери, поліпшення морально-психологічної атмосфери в суспільстві тощо. Водночас помилки при розробленні й впровадженні економічної, соціальної, культурно-духовної політики держави можуть сприяти сплеску злочинних діянь у суспільстві або в його окремих регіонах. Ось чому кримінологи відстежують процеси розроблення й реалізації політики держави в усіх сферах суспільства [4, 13].

Загальносоціальні заходи запобігання корупційним правопорушенням у ДКВС України - це комплекс заходів, здійснюваних ДПТс України та іншими інститутами держави й суспільства у сфері правового та соціального захисту персоналу ДКВС України, морально-духовній сфері й т. д. Ці заходи, як правило, пов'язані з поліпшенням умов праці (служби) й відпочинку персоналу ДКВС України, підвищенням рівня їх матеріальної забезпеченості, зміцненням дисципліни й організованості, а також іншими позитивними змінами у функціонуванні органів і установ, що належать до сфери управління ДПТс України. Тому можна зробити узагальнення, що завдання загальносоціальних заходів - не безпосередній вплив на злочинність, а вирішення більш глобальних проблем ДКВС України.

Сьогодні питання боротьби з проявами корупційних діянь виходить на новий рівень у зв'язку з прийняттям 7 квітня 2011 р. Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" [5]. За своєю ідеологією це рамковий закон, на основі якого надалі розбудовуватиметься загальнодержавна система заходів протидії корупції.

На відміну від загальносоціальних заходів запобігання корупційним правопорушенням у ДКВС України, спеціально-кримінологічні вживають працівники підрозділів внутрішньої безпеки та протидії корупції ДПТс України й здійснюються такі заходи конкретніше й цілеспрямованіше. Передусім вони вирішують завдання усунення, нейтралізації, мінімізації криміногенних факторів корупції. Спеціальна визначеність функцій стосовно виявлення й усунення (блокування й нейтралізації) причин, умов та інших детермінант є основним моментом їх профілактичної діяльності. Спеціально-кримінологічні заходи містять і такі додаткові елементи, як змушування особи шляхом її переконання до добровільної відмови від задуманого чи припинення розпочатого злочину. Вони мають часові рамки, локалізовані в часі й просторі, природно доповнюють і конкретизують загальносоціальні заходи [6, 175].

Основними завданнями й функціями підрозділів внутрішньої безпеки та протидії корупції є запобігання, виявлення й припинення корупційних діянь, злочинів у сфері службової діяльності та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією, серед персоналу ДКВС України. Саме тому ключова увага приділяється профілактиці корупції: для багатьох усвідомлення відповідальності стає серйозним стримуючим фактором перед спокусою збагатитися злочинним шляхом.

Працівниками кадрових апаратів, підрозділів внутрішньої безпеки та протидії корупції й оперативних підрозділів здійснюється комплекс заходів, спрямованих

на подальше зміцнення дисципліни й законності серед персоналу з метою попередження посадових злочинів та інших правопорушень, пов'язаних зі службовою діяльністю. Проводиться ретельне вивчення кандидатів для прийому на службу й призначення на відповідні посади.

Для здійснення системного аналізу, визначення оцінки оперативної обстановки й результатів роботи підрозділів і служб установ, забезпечення контролю за проведенням профілактичних та інших заходів в установах заведені справи по боротьбі з корупцією й злочинами у сфері виробничо-господарської та фінансової діяльності. Розроблено плани оперативно-профілактичних заходів, відповідно до яких проводяться відпрацювання.

Основними напрямками діяльності щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією в ДКВС України, є:

- постійний аналіз стану дотримання антикорупційного законодавства у ДКВС України, визначення управлінських процедур, при здійсненні яких найбільш часто вчиняються корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, розроблення щодо них додаткових спеціальних заходів запобігання;

- систематичний нагляд за поведінкою персоналу, виявлення фактів вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією, і вжиття заходів щодо притягнення винних осіб до відповідальності;

- налагодження каналів отримання від громадян, підприємств, установ і організацій інформації про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені посадовими особами ДКВС України;

- проведення спеціальних занять із персоналом, спрямованих на формування знань, морально-психологічних установок щодо неприпустимості вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією;

- висвітлення в засобах масової інформації, на офіційному сайті ДПТс України виявлених фактів корупційних діянь з метою налагодження співробітництва з населенням щодо отримання інформації з цих питань.

Важливим заходом щодо усунення причин і умов, які сприяють корупції, є систематичне отримання від громадян, підприємств, установ і організацій інформації про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені посадовими особами ДКВС України. Надходження такої інформації може бути забезпечене за рахунок створення:

- громадських приймалень;
- телефонів довіри;
- спеціальних поштових скриньок;
- Інтернет-ліній.

Ця інформація має постійно узагальнюватися, аналізуватися й доповідатися керівництву ДПТс України для прийняття відповідних управлінських рішень.

Значний ефект щодо запобігання корупційним діянням та іншим правопорушенням, пов'язаним з корупцією, може бути досягнуто шляхом здійснення відповідних інформаційно-пропагандистських заходів у засобах масової інформації. Тому необхідно встановити стабільні зв'язки з засобами масової інформації й постійно оприлюднювати відповідні матеріали.

Крім цього, діяльність ДПТс України спрямована на удосконалення виховної роботи з персоналом ДКВС України, поліпшення серед нього морально-психологічного клімату, зниження проявів порушень дисципліни й законності персоналом і підвищення ролі виховного впливу

загалом. Так, з метою здійснення комплексного аналізу можливих причин і умов допущення надзвичайних подій і правопорушень у ряді органів і установ, що належать до сфери управління ДПТС України, запроваджено й проведено дослідження з вивчення морально-психологічного клімату. Згідно з результатами аналізу, крім матеріально-технічного забезпечення, на клімат серед персоналу органів і установ, що належать до сфери управління ДПТС України, суттєво впливає стиль управління їх керівництва та особиста підтримка останніми своїх підлеглих.

Одночасно на рівні організаційно-адміністративних заходів профілактики професійної деформації персоналу проведено низку заходів, спрямованих на підвищення ефективності морально-етичного виховання персоналу, престижу служби в органах і установах, що належать до сфери управління ДПТС України, та її соціальної значущості, а також створення відповідних умов праці для персоналу й підвищення рівня його професійної майстерності. Так, з метою підвищення престижу служби в органах і установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, а також зміцнення професійних традицій пенітенціаристів, в апараті ДПТС України та кожному територіальному органі й навчальних закладах організовано й проведено низку урочистих заходів, присвячених державним святкам, а також черговій річниці утворення ДПТС України.

Крім цього, у рамках формування й розвитку в персоналі гідного ставлення до професії пенітенціариста, усвідомлення ним важливості покладених завдань і виховання в душі наступництва поколінь, а також збереження історико-культурного надбання, в органах і установах, що належать до сфери управління ДПТС України, організовано створення музеїв (історичних куточків), буфетів і кімнат для відпочинку й прийому їжі персоналом. З метою підвищення професійного рівня працівників органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, розвитку ініціативи й творчості, удосконалення організації та змісту діяльності служб, підвищення їх іміджу й реалізації потенціалу ДПТС України проведено конкурс "Кращий за професійною майстерністю працівник Державної кримінально-виконавчої служби України".

Заходи індивідуального запобігання корупційним правопорушенням у ДКВС України - це система спеціальних заходів щодо конкретних осіб, які не вчинили протиправних діянь, але знаходяться в несприятливих умовах і під їх впливом можуть учинити такі дії, ведуть антисуспільний спосіб життя, вчиняють правопорушення, характеризуються формуванням умислу й мотиву на вчинення корупційних правопорушень, підготовкою конкретного правопорушення. Саме індивідуальні заходи протидії злочинності являють собою "сукупність взаємопов'язаних заходів впливу, що застосовуються до особи з метою запобігання вчиненню нею злочину" [7, 121].

До заходів індивідуального запобігання корупційним правопорушенням у ДКВС України слід віднести:

- профілактичну бесіду;
- роз'яснення законодавства;
- усне попередження про неприпустимість протиправних дій;
- офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки;
- профілактичний облік.

Профілактична бесіда проводиться з метою роз'яснення суспільної небезпечності та усного попередження

про неприпустимість протиправних дій.

З метою раннього виявлення ознак, що свідчать про підвищення ймовірності вчинення персоналом корупційного діяння або іншого правопорушення, пов'язаного з корупцією, повинен здійснюватися нагляд за поведінкою працівника. До таких ознак належать:

- встановлення родинних стосунків з представниками бізнесових структур;
- виникнення алкогольної або наркотичної залежності;
- стійке захоплення азартними іграми;
- здійснення витрат, які явно не відповідають рівню оплати праці;
- тісні приватні контакти між працівником та клієнтами (регулярні запрошення до ресторану, на відпочинок тощо);
- нетипова поведінка, замкненість, різкі зміни в стосунках з колегами й керівництвом;
- особисте знайомство з представниками бізнесових структур, особами, які притягувалися до відповідальності за вчинення корупційних діянь і злочинів.

Якщо стають відомі такі обставини, слід спробувати їх з'ясувати, наприклад, за допомогою співбесіди з працівником або його керівником. За результатами такого з'ясування приймається рішення про подальші дії щодо цього працівника, усунення причин і умов, які сприяють вчиненню корупційних діянь працівником, або іншого запобігання корупційним проявам.

Узагальнюючи викладене, слід підсумувати, що з метою протидії корупції в органах і установах ДКВС України слід використати такі комплексні антикорупційні заходи:

- зробити корупцію в органах і установах виконання покарань ризиковою та не вигідною. До тих пір, поки співробітнику ДКВС України буде вигідно брати хабарі, красти, іншим чином зловживати владою або службовим становищем, а ризик понести покарання буде мінімальним, жодні репресивні заходи не дадуть позитивного результату;

- збільшити соціальну ціну служби (престиж, матеріальна забезпеченість, правовий захист, бажання служити та захищати інтереси країни тощо).

Отже, протидія корупції в Україні є складним і багатоаспектним завданням для нашої держави, її правової системи й правоохоронних органів, оскільки це негативне явище здатне вражати різні види органів державної влади (не виключенням є й ДПТС України та підпорядковані їй органи й установи виконання покарань) і напрями їх діяльності, а завдана нею шкода стосується різних сфер життєдіяльності сучасної держави, зменшує рівень довіри до державних інституцій з боку населення країни та міжнародної спільноти.

Література

1. Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія): посіб. / за ред. О.М. Джужі. - К.: НАВС, 2013. - 620 с.
2. Кримінологія: учебник / под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Миньковського. - М.: Изд-во БЕК, 1998. - 566 с.
3. Кудрявцев В.Н. Кримінологія: учебник / В.Н. Кудрявцев; под общей ред. А.И. Долговой. - М.: Изд. группа "Инфра", 1997. - 784 с.
4. Коваленко В. Загальносоціальні умови профілактики злочинів в економічній сфері / В. Коваленко // Право України. - 2004. - № 8. - С. 12-18.
5. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон

України від 7 квіт. 2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 40. - Ст. 404.

6. Профілактика злочинів: підручник / [О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.]; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужі. - К.: Атіка, 2011. - 720 с.

7. Блувштейн Ю.Д. Профилактика преступлений: учеб. пособие / Ю.Д. Блувштейн, М.И. Зырин,

В.В. Романов - Мн.: Изд-во "Университетское", 1986. - 287 с.

*Лисенко В. О.
здобувач кафедри кримінального права та
кримінології Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції: 03. 12. 2012.*

УДК 340.132.85

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ ЙОГО ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

Головним об'єктом адміністративної реформи є саме виконавча влада та демократизація системи органів виконавчої влади. Демократизація державного управління, яке тлумачиться як підзаконна діяльність органів виконавчої влади, спрямована на практичну організацію стабільного розвитку суспільства й забезпечення особистої безпеки громадян, на створення умов для їх матеріального, культурного й духовного розвитку, з потреби дає поштовх відповідним процесам демократизації на рівні виконавчої влади. Тому використання поняття "демократизації" стосовно змін у системі органів виконавчої влади є не тільки цілком виправданим, а й може принести вагомий теоретико-методологічний результат.

Проблематика регуляторного впливу адміністративного права на реформування відносин державного управління в Україні досліджувалася в працях таких провідних вчених, як: В. Авер'янов, О. Андрійко, Ю. Битяк, І. Голосніченко, Р. Калюжний, С. Ківалов, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Рябченко та ін.

Метою статті є дослідження значення поняття "демократизації" стосовно змін у системі органів виконавчої влади, розвитку адміністративного права та адміністративного законодавства.

Зазвичай поняття "демократизація" використовується для позначення процесів переходу від тоталітарно-авторитарного типу політичних систем до демократичних. Тут можна згадати відому теорію західного дослідника С. Гантінгтона, який, описуючи ці зміни, вказував на те, що вони відбуваються насамперед на рівні організації та функціонування державної влади [1, 122]. Тобто разом із суспільною потребою в розвитку нових типів відносин видозмінюється її держава, з'являються нові правові й політичні інститути, трансформуються конституційний лад, активно розвиваються різні галузі права (у тому числі й адміністративного). Насамперед це зумовлено появою громадянського суспільства, яке вступає з державою не в стосунки підлеглості, а в паритетні й партнерські стосунки, в яких все відбувається на основі права та чинних законів.

Однак не викликає сумніву й те, що таке "широке" розуміння демократизації може бути ефективно перенесено на рівень самої державної влади, а також організації функціонування її окремих гілок. Прагнення України стати демократичною державою європейського зразка вимагає певних змін щодо демократизації як державного управління, так і адміністративного права. При цьому зв'язок між процесами демократизації державного управління та демократизації виконавчої влади зумовлюється тим, що сама виконавча влада часто характеризується як "процес практичної реалізації державного управління" [2, 11], як "функція виконавчої влади" [3, 66] або ж

як "форма реалізації виконавчої влади" [4, 179]. Отже, демократизація державного управління, яке саме по собі є нічим іншим як підзаконною діяльністю органів виконавчої влади, спрямованою на практичну організацію нормального життя суспільства й забезпечення особистої безпеки громадян, на створення умов для їх матеріального, культурного й духовного розвитку, дає поштовх відповідним процесам демократизації й на рівні виконавчої влади. У результаті цього постановка таких цілей демократизації державно-політичної діяльності, створення соціально-економічного базису демократії обов'язково спричиняє демократизацію виконавчої влади.

Отже, як бачимо, використання поняття демократизації стосовно змін у системі органів виконавчої влади, розвитку адміністративного права й адміністративного законодавства є не тільки цілком виправданим, а й може принести вагомий теоретико-методологічний результат. Тобто, по суті, мова може й повинна вестися про демократизацію не лише організаційної структури державного управління, а й про демократизацію змісту державного управління та його процедур.

Звісно, фіксуючи загальну зміну орієнтирів на рівні виконавчої влади (коли сама вона вже не є універсальним "керівником" чи "адміністратором" суспільних процесів, а перетворюється на виконавця функції забезпечення потреб, прав та інтересів суспільства), ми так само повинні говорити й про суттєве оновлення адміністративного права й адміністративного законодавства, ключовим напрямом розвитку якого слід визнати його всебічну демократизацію на основі запровадження й утвердження в його змісті принципу верховенства права [5; 138], незаперечної цінності й поваги до прав і свобод людини. Нині в переважній більшості юридичних досліджень цей важливий принцип аналізується виключно в контексті становлення в Україні конституціоналізму та під кутом зору науки конституційного права. З цієї точки зору, принцип верховенства права постає як такий, "згідно з яким закріплюється загальна підпорядкованість праву, пряма дія й безпосереднє застосування норм Конституції" [6, 102]. Втім, як зазначає В. Шаповал, фундаментальні принципи Конституції завжди мають вплив значно ширший, ніж сфера того, що зазвичай описується поняттям конституційного права. У цьому сенсі він навіть пропонує такий термін, як "перспективний" вплив Конституції України на адміністративне право та його розвиток [7, 15].

Однак, на наше переконання, було б помилковим заперечувати й ту роль, яку відіграє цей принцип у процесі реформування державного управління та адміністративного законодавства. Адже, власне, йдеться